

پیشنهاد نوروزی برای خواندن چهار رمان معمایی از ادبیات ایران و جهان

یک معما گویمت کن فکر هان...

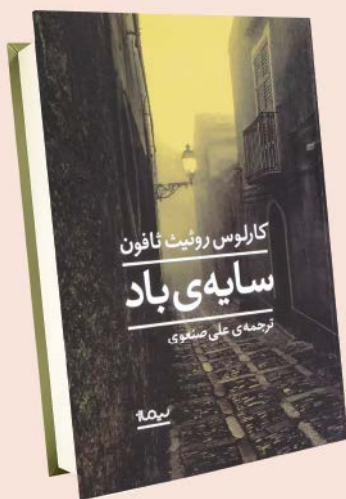
حسام آبنوس
تپش

جنایی و پلیسی و معمایی بیرون آمده که برای مثال معروفترین آنها شرلوک هولمز، اثر آرتور کانن دوپل و همچنین خانم مارپل و هرکول پوآرو، اثر آگاتا کریستی است. این در حالی است که بسیاری معتقدند داستانهای معمایی که وجه سرگرم کننده بودن در آنها پررنگ است، سطح نازلی در ادبیات دارد و مخاطب عام دارد که بیشتر هم به صورت پاورقی در نشریات دم دست منتشر می شود ولی معما و حل مسأله به قدری در داستان اهمیت داشته که برای مثال فنودور داستایفسکی که به فیلسوف و حتی پیامبر داستان نویسان شهرت دارد، رمان «جنایت و مکافات» را با یک قتل آغاز می کند و بعد سراغ انگیزه های شخص قاتل و پرداختن به مفهوم گناه می رود. از این رو باید گفت اگر مخاطب داستانهای جنایی، معمایی، پلیسی یا هر کدام از این گونه های داستانی هستند و احیانا دیگران شما را بابت آناری که می خوانید، افرادی سطحی قلمداد می کنند؛ خیلی دلخور نشوید، شما مقرر نیستید، آنها مقررند که این ژانر ادبی را درست نشناخته اند. حال در این یادداشت می خواهم چند اثر در این ژانر را با هم مرور کنیم و چند خطی هم درباره شان نوشته ام.

کنجکاو ذاتی انسانها سبب شده تا نویسندگان با علم به این کنجکاو و عطش انسان به دانستن، دست به خلق آناری بزنند که تعبیر داستان معمایی برای آنها تعبیر بی راهی نیست. داستان معمایی که داستانهای پلیسی و جنایی هم ذیل آنها قرار می گیرد داستانهایی که همیشه در دسته پرفروش ها و پرمخاطب ها قرار دارد. آناری که نویسنده در آنها با ایجاد گره های داستانی و طرح پرسش و ایجاد فضایی رازآلود خواننده را به دنبال کردن وقایع و اتفاقات داستان ترغیب می کند. درواقع داستانهای معمایی مخاطب را در موقعیتی قرار می دهد تا دست به حل مسائل آینده داستان بزنند و مسأله هایی را در مسیر خواننده قرار می دهد که دست به حل کردن این مسائل بزنند. داستانهای معمایی معمولاً بر جنایت یا رویدادی تمرکز دارد که در گذشته اتفاق افتاده و شخصیت یا راوی داستان در پی بازگو کردن یا حل معمایی است که به وقوع پیوسته است. به طور کلی عمر داستانهای معمایی، پلیسی و جنایی کم از عمر داستان نویسی ندارد. شخصیت های مشهور داستانی زیادی در دنیای ادبیات از دل داستانهای

رمزگشایی از یک معما در بارسلون

کارلوس روئیت نافون، نویسنده اسپانیایی در جلد اول از چهارگانه «گورستان کتابهای فراموش شده» با عنوان «سایه باد» داستانی سراسر معمایی و رازآلود خلق کرده که هر خواننده ای را درگیر می کند. او در این کتاب قصه را از زبان پسر بچه ای که با کتابی از یک نویسنده گمنام آشنا شده، تعریف می کند و در جست و جوی این نویسنده، خواننده هم به تاریخ سفر می کند و هم با معماری و جغرافیای شهر بارسلون آشنا می شود. این رمان حجیم ۷۴۴ صفحه ای به قدری خوشخوان و جذاب است که خواننده متوجه گذر صفحات کتاب نمی شود و برای حل معمای خولین کاراکس که نویسنده گمنام داستان است، صفحات را یکی پس از دیگری رد می کند. تعدد شخصیت های داستان، خواننده را وارد هزارتویی جذاب می کند که نمی تواند چشم از صفحات این کتاب معمایی و رازآلود که در بارسلون نیمه قرن بیستم می گذرد، بردارد.

دست های پشت پرده در یک جنایت عشقی!

مجتبی تقوی زاد در اولین تجربه داستان نویسی بلندش دست به کار سختی زده و یک داستان معمایی با تم تاریخی نوشته است. «شب بازی» ماجرای عشق و خیانت و پنهان کاری است. ماجرا از پرونده قتل آغاز می شود که نویسنده در آن خواننده را با شخصیت اصلی داستان همراه می کند و او را به دل تردیدهای شخصیت داستانش می برد. تردیدهایی که او را به مرز دیوانگی می کشاند. تردیدهایی که وقتی آفتاب حقیقت تابیدن می گیرد، خواننده را ساعت ها با خود درگیر می کند. قصه شب بازی در سال های ابتدایی دهه ۷۰ اتفاق افتاده است. ماجرا مربوط به قتل یکی از چهره های نزدیک به سازمان مجاهدین خلق است که قاضی پرونده نیز با آن درگیر است. قصه هرچه پیش می رود، زوایایی از آن روشن می شود که حیرت خواننده را بیشتر می کند و در پایان وقتی کتاب تمام می شود، قصه در درون خواننده تمام نمی شود! تقوی زاد در این رمانش که به تازگی روانه بازار کتاب شده، نثری مستحکم ساخته و با رفت و برگشت های داستانی، کتاب را برای خوانندگان جذاب کرده است. ماجرای عشق پنهان کتاب، سرخ های بسیاری در خود دارد که خواننده با دقت هر خواننده ای را طلب می کند.

- رازگشایی از یک جنایت با سفر در زمان

«زمان اشتباه، مکان اشتباه» اثر جیلیان مک آلیستر از آن کتابهایی است که یقه خواننده را می گیرد و با خود به دل قصه ای که با تم سفر در زمان نوشته شده می برد. مک آلیستر این داستان را که معمایی عجیب بر آن سایه افکنده در انگلستان و شهر لیورپول خلق کرده است، نکته جالب این داستان این است که نویسنده به اسم معما، چیزی را از خواننده مخفی نکرده و خواننده پایه پای شخصیت داستان معماهای داستان را کشف می کند و هر قدر بیشتر در زمان به گذشته سفر می کند، حیرتش بیشتر می شود. قصه این کتاب بر پایه یک قصه جنایی نوشته شده که شخصیت قهرمان داستان نمی تواند پی به اصل آن ببرد مگر این که به گذشته های دور سفر کند. حالا برایش امکانی فراهم شده تا سفری در زمان را آغاز می کند بلکه پرده از رازی که بر زندگی اش سایه افکنده بردارد. جنایتی که از یک تصمیم کوچک آغاز شده و اثر آن در سال های بعد تبدیل به جنایتی بزرگ شده است. نکته جالب دیگری که درباره این کتاب باید گفت، این است که درونمایه تربیتی کتاب برای پدر و مادرهایی که دغدغه تربیت فرزند دارند، نکته مثبتی است که می توانند در کنار خواندن یک داستان معمایی از آن نیز استفاده کنند.

- تقابل خیر و شر در یک داستان جنایی

«فیل در تاریکی» اثر قاسم هاشمی نژاد را بسیاری، مهم ترین اثر پلیسی ادبیات ایران دانسته اند. رمانی که در سال های پیش از انقلاب نوشته شده و به دلیل سانسور، اجازه انتشار نداشته است و بعد از پیروزی انقلاب هم مدتی به دلیل این که آثار پلیسی اجازه انتشار نمی یافتند، منتشر نشد ولی در نهایت سال ۹۸ از سوی نشر هرمس روانه بازار کتاب شد. این کتاب با وجود درونمایه معمایی و رازواری آن، بیشتر بر مفهوم جنایت و تقابل میان خیر و شر تاکید دارد. داستان درباره باند تبهکاری است که مخفیانه مواد مخدر به کشور وارد می کردند و در این ماجرا فردی بی اطلاع را به قتل می رسانند. برادر مقتول در پی انتقام بر می آید و با ساختار فاسدی روبه رو می شود که... قاسم هاشمی نژاد با این داستان تلاش کرده تا نقدی به فضای رایج در ادبیات داستانی وارد کند و نشان دهد علاوه بر فرم، چیزهای دیگری نیز اهمیت دارد و باید به آنها نیز توجه کرد. این اثر به دلیل غلبه نگاه فرم زده در ادبیات و همچنین پیروی نکردن از الگوی داستان های مرسوم در آن دوره، سال ها از سوی روشنفکران در بایکوت قرار گرفت زیرا آنها معتقد بودند اثر هنری باید در خدمت توده ها باشد.

